

Péntek Orsolya

ANACAPRI

Toszkána, ahová évekig nem merek visszamenni, Nápoly szívében, egy nyári délutánon tűnt először otthonnak, akkor, amikor elmenekültem Dionüszosz elől.

Firenze Apollóné, azért olyan sfumatos és fényes a toszkán festészet, és azért porlik ezüstként az Arno habja a hullámtörő gáton, és azért finomak és lágyak a fények mindenhol a városban, minden évszakban.

De Nápoly Dionüszoszé. Látni véltem nemegyszer, amióta itt vagyok, fentről jön mindig lefelé, a kikötő felé táncos léptekkel, rá se pillantva a mellette ideges párdücléptekkel haladó nőre, akinek szeme általában nem ígér semmi jót, sziszegve és csattogva mondja a magáét, másnap egy másikkal tűnik fel, az mintha részeg lenne, úgy röhög, rekedten, ahogy a sirályok csinálják az öböl felett, ezek itt délen mind részegek a kurvaélettől, miközben az öböl partján ott a hegy, és az égre köpköd. Élni a halál árnyékában. Micsoda közhely, ha Közép-Európában leírja az ember a mondatot: élni a halál árnyékában. És milyen valóságos a vulkán alatt.

A Piazza Dante egyik bárjának napernyője alatt ülök, a vállamon megfeszül a könnyű nyári ruha pántja, a zöld csíkok a hátamon elrendeződnek, és néha összekeverednek. A szandálom bőrszalagjai legalább stabilan tartanak, lehajlok, hogy meghúzzam a bokámon a csomót.

A Piazza Dantéről nem látszik a vulkán. Elég tudni, hogy ott van. Minden pillanatban, minden reggeli ébredéskor és amíg az ember halat és egyéb tengeri élőlényeket eszik papír stanicliből ebédre, tudni, amíg könyvet válogat és belelapoz egy bibliapapírra nyomott Pirandellóba, tudni alkonyatkor, ha elindul egy találkozóra, és tudni az orgazmus pillanatában, hogy ott van a vulkán, szemben, és te tulajdonképpen alatta élsz. Na, így milyen?

Egy idő után nem igazgatom a ruha pántját, hagyom, hogy a bal oldalon kiveszüljön, a jobb oldalon lecsússzon a vállamról. Olyan könnyű az anyaga, hogy minden mozdulatnál úgyis újrarendeződik rajtam.

Rómában vettem, idefelé, egy kis boltban, olyan színe van, mint a nagyon érett pisztáciabélnek. Az első ruha évek óta, amelyet szeretek.

Dögmeleg van, képtelenség ebédelni ilyen időben, még a tintahalkarika sem kell. Jobb híján narancsot veszek a Piazza Dantén egy árusnál. Elképzelhetetlenül édes.

A leve végigfolyik a kézfelemen, aztán a csuklómon, csiklandoz és simogat, ráfolyik a cigarettásdobozra, odaragasztja a könyökömet az asztalhoz. Lenyalom a kézfelemet.

Ott áll a tér közepén. Rezzentlen arccal néz, résnyire nyílt szájjal. Telt, sötét szája van, a haja csigákban hullik a nyakára. Nagyjából levetkőztet és az asztalra fektet a tekintetével, de nem tudom elfordítani a fejem.

Olyan, mintha Gloeden báró fotózta volna. Szicíliai arc. Déli arc. Sumér, zsidó, perzsa, egyiptomi arc.

Az egyik legszebb férfi, akit valaha láttam.

Egyenletesen, erősen lüktet egy ér a köldököm alatt, a narancs illata még a bőrömnön. Az árnyék kettévágja az asztalt. Átnyúlok a napcsikon, és gyors, határozott mozdulattal felhajtom a kávémat.

Vagy magamtól vagy tőle félek jobban; nem tudom.

A tegnapi férfi az, és a tegnapelőtti, az, akit Dionüszosznak neveztem, akit mindennap más nővel láttam eddig, és aki egyetlen szót sem szólt, amíg a nők mondták a magukét, hadarva és ki-kihagyó lélegzettel, átnézett rajtuk, mintha máris a következőt keresné.

Na ezzel: soha.

Semmivel sem vagyok jobb nála. Pont azért.

A fém asztal forró pereme a karomba nyomódik, amikor meglátom magam az ő szemével, ahogy ott ülök, a szájamon a sötétvörös rúzzsal, a vállamba vágó pánttal, occhi verdi, zöld szem, ezt az eddigi három évben, akármerre mentem, mindig megjegyezték, elmélázva, ámulattal, pikírten, sokatmondóan, három pontot odasejtetve, áhitattal, mosolyogva, halkán, hangosan csodálkozva, kedvesen, felkiáltva, automatikusan, pedig errefelé annyira nem különös a zöld szem, bámulok rá, az övé fekete, és retteg bennem a toszkán.

A közép-európai nem is tudná, mitől kell félnie. Annak olasz mindkettő, a firenzei is, meg a nápolyi is. A toszkánnak nem mindegy. Az, a józanabb vidékhez szokott közép-olasz az, akinél itt

nem lehet senki idegenebb. Tudja, hogy nem vagyok nápolyi, ezek messziről megmondják, kiszúrják, kiszagolják, kiérik a toszkánt, vagy legalábbis az északit.

Gondolatban beletartom az arcom az Arno feletti szellőbe, novemberi esőt képzelek, bottegát, ahol lapis lazulit keverek fehérrel, látom, mert látni akarom a dombokat, amikor leereszkedik az első köd egy őszi hajnalon és átderengenek rajta a hegyek hajlatai, a fák közé akarok menni, ahol Hermész a narancsért nyúl, és ahol a törzseket a Vénusz testéből sugárzó fény világítja be, hül körülöttem a levegő, a fejem tiszta és józan, de mindaz, ami Dionüszoszé a köldököm alatt, lázad ellenem. Mindaz az övé belőlem, és tudja.

Lassan jön oda, mintha fellépésre készülne. Prológus. Balról feláll a kar. Mégsem őt láthattam tegnap azzal a nővel. Az egy másik isten volt. A déliek mind egyformák. Ezek mind istenek.

Dialektusban beszél. Nem számítottam erre a hangra. Szomorú. Majdhogynem józan. Úgy figyelt az előbb, ahogy a vadállat les a prédára, összeszűkül szemmel, legszívesebben pofon vágnám csak azért, ahogy néz. De a hangja – az halk és finom.

Teljesen mindegy, hogy mit mond, nem mintha az alignál jobban érteném. Nem tudok nápolyiul. Tudom, hogy direkt beszél napulitanót. Így pont azt mondhatja, amit akar.

A bőre kékes, akár Krisna úr különféle avatárjaié, a szemében eltűnik a pupilla a fekete íriszben, a bal karját maga mellett tartja, behajtott ujjakkal, párduchórt vagy álarcot szokott így tartani, ha vázára festik.

Nem lehetek benne biztos, hogy isten – bár látni csak egyszer láttam őket, messziről, Aquincumban, pontosan tudom, hogy az egész birodalom területén járnak-kelnek ma is; micsoda ostobaság azt hinni, hogy engedelmesen eltűntek Constantinus és utódai intésére.

Az övék az egész vidék Pulától Marseille-ig és Rómától Lisszabonig; a Cais do Sodrén láttam egyszer az óceán androgün istenét. Szakállas, bajszos, nagymellű, íves csípőjű nő volt, fehér garbóban sétált a napon, úgy lépkedett, mint egy modell, míg bal kézzel a szakállát simogatta. Tökéletes férfifej tökéletes női testen.

Nem tudtam továbbmenni. Előbb azt hittem, rosszul látok, aztán hogy férfiprostituált nőnek öltözve, de nem volt benne semmi a nyomornegyedek bűzéből, sem a luxuskurvák pénzsága nem érzett rajta, zavarba

ejtően tiszta tekintete volt, kaján vigyor ült a szemében, egy férfi vigyora volt ez, miközben biztosan, láthatóan nő volt – vagy fordítva. Múmelle lehet valakinek – de női vállat nem lehet csináltatni. Feneket igen, de csípőt nem, combot sem, és ez itt: nő volt. És férfi.

Talán egy percig néztük egymást, aztán elmosolyodott, biccentett felém. Még mindig ott ült az az ironikus mosoly az arcán.

Akkor mentem csak tovább, de pár lépés múlva visszafordultam. Nem volt sehol. A fehér garbónak világitania kellett volna, akármerre indult el. Mielőtt odaér az ember a Cais do Sodrera, nyílt téren halad át a folyó mentén. Itt nem lehet elbújni.

Mivel a görögök, sem a latinok közt nincs ilyen isten, nem jutott eszembe, hogy köztük keressem, napirendre tértem felette, mint a folyó- vagy óceánparti városok megannyi különce felett, legyenek bár hermafroditák, feminiellók, férfikurvák vagy törpe matrózok. Véletlenül találtam meg a képét egy könyvben, amely az antik világgal foglalkozott, pár hónap múltán, és felismertem az arcát. Az óceán androgün istene volt. Eltűnt aztán a könyv, és elfelejtettem a nevét, kétségbeesve próbáltam visszaemlékezni, mely kultúrához tartozik, de többé nem mutatkozott.

És most itt áll előttem Dionüszosz, ez a mindenekfelett déli isten, aki, tudom, azt akarja, hogy neki hódoljak, ne a veji Apollónnak. A pillantása nem ereszt, mint ahogy én sem az övét, mint a sötét füst a vulkán felett, gomolyog mindaz az emberben, amiről nem beszél, mind kurvák vagyunk, mind gyilkosok vagyunk, mind részegesek vagyunk, mind test vagyunk, ott lakik mindenkiben Dionüszosz embere, a mainasz és a szatír, ott lakott abban a nyomorult Pentheuszban is, aki kizavarta őt Thébából, szülővárosából, büntetésből részeg nőekkel, köztük a saját anyjával tépette szét a királyt.

A részét akarja belőlem, és pontosan ez az, amit nem akar bennem a toszkán. Nem a testről van szó. Hanem hogy nem akarok többé szeretni. Szeretni semmiképp.

Pénzt dobok az asztalra, összekapkodom a napszemüveget, a cigaretát és a táskát, és elindulok a kikötő felé, gyorsan, majdnem futva. A szandálom csattog a járdán, neki-nekimegyek valakiknek, sűrűn elnézést kérek, kerülök.

Amikor kibukkan előttem a Vezúv és az öböl, megállok. Kapkodom a levegőt.

Lihegek még akkor is, amikor leérek a kikötőbe. Az egyetlen pénztárhoz állok, ahol nincs sor. A pénztáros tanácstalanul néz rám, amikor kérem, hogy adjon egy jegyet az első hajóra, ami indul.

- Sorrento? Capri? - kérdezi ijedten. Caprira rábólintok.

Alulra ülök, oda, ahonnan látszik, hogy milyen mélyen süllyed a vízbe a hajótest, és hogy miként köpködi a vizet hátrafelé a katamarán.

Nem jött utánam. Valahol félúton ráztam le, persze tudom, sohasem rázom le. Észak örökké szemben áll déllel, a Vezúv örökké áll az öböl felett, Apollón örökké kifeszíti az íját, Dionüszosz mindig felemeli a kupát, aztán elindul az alvilágba, aztán felemeli a kupát, és újabb nővel hál, Ariadné megannyi alakban születik neki újjá, a férfiban a nő örökké a férfit akarja a nőben, mondogatom, amilyen nyelven eszembe jut, és nézem, ahogy a hajó habot köp.

Capri szigetének kikötője apró betonplacc, bevág a tengerbe. Köznapibb megérkezés kevés van. Mégis: Nápoly után van a szigetben valami megnyugtatóan unalmas. Onnan lentről, ahol kiszáll az ember, semmit nem lát Európa egyik legszebb helyéből. Ahhoz fel kell menni.

Megkérdezek előbb egy nőt, aztán egy férfit, hogy merre. A nő egykedvűen int, a férfi a karomra teszi a kezét.

- Nagyon meleg van. Biztosan ma akar felmenni?

Áll, mintha minden a válaszmától függene.

- Muszáj felmennem - válaszolom némi tétovázás után.

Mintha értené.

- Arra. De vizet vigyen - mondja végül.

Előbb gyorsan lépegetek felfelé. Tíz percig se bírom. Lépcsős kertek mellett haladok, néha vissza-visszanézek a kikötőre. Délután egy körül jár, a nap tűz a fejemre. Ahol kihajlik egy fügeág vagy a pálma csíkokban árnyékot vet, beállok alá, és úgy fordítom az arcom, hogy érje a tengeri szellő. Ég a bőröm, belülről tüzel az arcom. Mögöttem és előttem is kanyarog a lépcsősor.

Mintha megállt volna a világ. A siesta elején jártunk. Be-belesek a kertekbe. A falakon vörös szirmú virágok omlanak alá, a narancs- és citromfák mélyzöld leveleinek árnyéka néhol csempés kútkávákon táncol, máshol fehér kövekkel kirakott kerti úton.

Néhol víz csobog apró medencékben, máshol hatalmas, mozaikos tálban fodrozódik, a tál peremén madarak zsinatolnak.

Mindig lassabban és lassabban indulok neki a következő szakasznak. A kikötő messze alattam marad, de nem látom, mennyire vagyok még Anacapritól és a San Michele-villától. A szívem előbb vadul nekikezdett, de amióta felvettem a ritmust, lelassult megint, hiába, hogy felfelé gyalogolok. Háromnegyed üveg víz van nálam. Húsz perc múlva iszom egy kortyot – mondom magamnak, vagy a szívemnek. Mintha homokot rágnék, mégis citrom és levendula, ciprus és sós víz illatával telik meg a tüdőm. Elsötétedik a világ, egy pillanat csak, olyasmi ájulás, amely után az ember zavartan pislog, mintha épp akkor ébredt volna fel, nem tudja, hol van, pedig gyalogolt abban a tört másodpercben is, a lába vitte, felfelé.

De istenek közt minek félni.

Növények fala közt haladok. Iszom két kortyot, és a halántékomhoz szorítom az üveget. Megpróbálok mindig jobb lábbal fellépni a következő lépcsőfokra, aztán mindig ballal, végül ötször így, ötször úgy. Jó húsz percet haladok megint. Addigra csuromvíz a testem.

A szandál pántja kidörzsöli a bokámat, a karkötőm izzik a csuklómon. Leülök a lépcsőre, és leveszem mindkettőt. A sarkamat nekiszorítom a langyos kőnek. Márpedig akik itt laknak, mindennap feljönnek valahogy. Mondják, Axel Munthe háziasszonya naponta lement a kikötőbe, bevásárolt, aztán felvitte a kosarat a villáig. Sokáig élt, öregasszonyként halt meg. Ha a hegy tetejére házat építő svéd orvos háziasszonya fel tudott itt menni télen-nyáron, én is fel tudok.

Fáj felállni. Mégis: meztláb könnyebb. A vállamra kötöm a szandált a pántjánál fogva, a hátizsákot szorosabbra húzom. A következő húsz perc majdnem könnyű, mintha könnyebb lenne a testem is. Alattam néha kibukkan a tenger a kertek fái közt. Alig fodrozódik, a kékje mély és meleg, összemosódik az éggel, egy szikla körül ezüst gyűrűkbe hajlik a víz.

Hollandok jönnek mögöttem, túracipőben, bottal. A nő rám mosolyog, azzal a semmire sem kötelező nyugat-európai mosollyal, amely egyszerre nyugöz le és idegesít fel. Visszamosolygok. Ha helyi lenne, megállna mellettem, megkérdezné, elfáradtam-e, tudni akarná, miért vagyok meztláb, azt mondaná, jó utat, hátra van még vagy háromnegyed óra,

megkérdezné, honnan jöttem, és elmondaná, hogy ő honnan. De a hollandok: hollandok.

Megvárom, hogy eltűnjenek a szemem elől.

Megint nehezebb a lépcső, és már alig lötyög pár korty víz a palackom alján.

Kertek, sövények, bokrok, kövek, fel-felvillanó tenger, a jöttömrre elsurranó kövér gyíkok, lándzsalevelű fák, kék virágok, sárga, pöttynyi virágfejek, gyantailat, hullott fenyőkéreg. Fáj a bokám, majd belenyilall a fájdalom a hasamba. Ezt el is felejtettem. Ideje van.

Újra leülök a lépcsőre. Már nem érdemes visszafordulni, közelebb vagyok a villához, mint a kikötőhöz.

Nagyanyám, aki nagyapám oldalán bejárta Európát, mindenről szívesen és sokat mesélt, ült az ágyam szélén, fogta a kezem, és elmondta, milyen az angyalok arca a genti oltáron, elmesélte, hogy néz ki az isztambuli nagybazár, leírta az isztambuli rózsák illatát és a gránátalma ízét, mesélt Párizs körútjairól és Róma kútjairól, elmondta, merre forduljak majd a Villa Giuliában, hogy megtaláljam a fiatal lány arcmását, de a San Michele-villáról nem tudott mit mondani. Akárhányszor szóba került, megnémult.

Lassan fújom ki a levegőt, majd lassan beszívom. A görcs tompa, erős fájdalommal hűl. Egyre melegebb van. Elfogynak a kertek, a lépcsők pedig egyre magasabbak, már-már nem tudok fellépni a következőre.

Váratlanul jön a mélypont, akkor, amikor úgy tűnik, mindjárt felérek. A hasamba késeket szúrnak, nincs több erőm, elfogyott. Megkapaszodom egy, a lépcső fölé nyúló faágban, aztán összefacsar a fájdalom, hogy le kell hajolnom.

A madarak hangja távolról szól, de a kabócák folyamatos reszelőzaja felerősödik. Úgy tűnik, nem tudok megállni a lábamon, és fel kell adnom itt, a cél előtt. Jó egy-másfél órája jöhetek felfelé a lépcsőkön.

Túlbecsültem magam – gondolom kétségbeesetten, aztán az utolsó erőmmel fellépek a következő lépcsőfokra.

Olyan hirtelen tisztult ki minden, mint ahogy az előbb összezavarodott. Még remeg a lábam, de onnantól visz fölfelé, mintha Hermész szárnyas saruja volna a meztelen bokámon.

Az ezredfordulón hagyták el Aquicumot az istenek. Visszavonultak biztonságosabb városokba, Sopianaebe, Savariába. Ha ellátogattak

északra, legfeljebb májusi éjjeleken jöttek, három körül; volt, hogy leszálltam az éjjeli buszról, és elindultam utánuk a könnyű illat mentén, gyalogoltam az üres külvárosban, hol zöld gally simított végig a vállamon, hol virágszirom hullott a fejemre, máskor felragyogott egy-egy csillag a fejem felett; tudtam, hogy ott vannak, egészen sokáig, majdnem harmincéves koromig tudtam, aztán lett csak minden matt és köznapi, és elfeketedett a világ.

Isztrián, a Kamenjak erdejében közel tíz év sötétség után tűnt fel újra a sarus isten, aztán éveken át megint nem láttam, most mégis rám adta a saruját.

Őt magát nem látom sehol.

- Találkoztam az öcséddel, akit bevarrtál Zeusz apátok combjába, talán emiatt kell neki minden nő. Anyahiány. A kikötőben hagytam - mondom neki, vagy inkább gondolom.

Semmi válasz, hacsak az nem válasz, hogy táncolok felfelé a lépcsők maradékán, sem fáradságot nem érzek, sem szomjúságot, sem mást. Nincs testem.

Milyen szerencsés az, akit az istenek kedvelnek, ha magát nem is bírja megtartani, ők megtartják, mondogatta a nagyapám, akit annyiszor elvittek és annyiszor elvihettek volna, mégsem fogott rajta sem a németek fegyvere, sem az oroszok gépfegyvere, és durrdefektet kapott az ávósok fekete kocsija, amíg őt szállították.

Az utolsó métereken futok. Most már tényleg látni akarom.

Most. Azonnal.

Amikor kilépek a villa teraszára, és megpillantom a lábam alatt a tengert, elnémul bennem az összes hang, mint ahogy nagyanyám elnémult ezerkilencszázhatvanvalahányban, úgy, hogy azóta sem tudott beszélni Anacapriról, nem tudta elmondani, hogy milyen a tenger onnan fentről, és azt sem, hogy egy szfinx őrzi, a fenekét a villa felé fordítva, a villát, nem tudta elmondani a kőkorszokba ültetett virágokat és az oszlopcsarnokot, amelyen keresztülfúj a szél, ültem ott, és bepötyögtem nagyanyám számát, alig élt már, kilencvenkét éves volt, tudtam, ilyenkor félálomban fekszik Dél-Budán, mert éjjel már egy évtizede nem tud aludni, könnyű takaró alatt pihen a csonttá fogyott teste, amelyre ráfeszül a pergamenfehér, finom bőr, hamarosan minden pillanatban meg fog halni, talán most hal meg, talán holnap, talán

megvár; hosszasan kicsengett, számoltam a csörgéseket, a kilencediknél vagy a tizediknél vette fel, és először nem értette, honnan hívom.

Aztán megértette. Akkor elnémult. Hallgattunk, én az Axel Munthe-villa teraszán, a lábam alatt az öböllel, amelyen delfinrajok húztak át épp, és amelyre egy szfinx szobra vigyáz, és amely mögött – tudtam – ott vár Dionüszosz, mert ő nyert, már amikor megszülettem, és hallgatott a nagyanyám Dél-Budán a könnyű takaró alatt.

Aztán letettük.

– Nagyapa elküldte Hermészt utánam – mondtam az elsötétült képernyőjű telefonba, mintha még hallaná, aztán váratlanul, ahogy egy nem várt íz szétrobban a szájban, mondjuk az első szem cseresznyéé egy undok tél után, vagy egy különösen rafinált boré novemberben, átjárt az öröm.

Nem tudom, meddig ültem ott, talán több mint egy órát.

Lefelé mozaikkal rakott kapuív mellett vitt el az utam, ahogy felpillantottam, a kopott betűket még épp össze tudtam olvasni: Gioia. Öröm.

Akkor töltött el az anacaprii kora délután citromsárga derűje, amely azóta nem hagy el.

Lent, a kikötő mellett beleálltam térdig a tengerbe, és lemostam az arcom, mielőtt beszálltam a hajóba.

Másnap tizenegykor Ovidiussal ültem ki a bár teraszára, kínlódva próbáltam összeolvasni a latin és az olasz szöveget, egyik se ment valami fényesen.

Biztos voltam benne, hogy jön.

Ha nem hajlandó olaszul beszélni, megint itt hagyom – gondoltam, aztán belepörgettem a könyvbe. Daphnénál nyílt ki, mint mindig. Most először továbblapoztam. Daphné Apollón, és nem Dionüszosz elől menekült.